

JÁGER, R. *Nomokánon – právnohistorická analýza a transkript.*
Banská Bystrica: Belianum – Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej
Bystrici, 2017, 214 s.

Banskobystrický právny teoretik a historik Róbert Jáger predstavil na jeseň 2017 svoju monografiu s názvom *Nomokánon – právnohistorická analýza a transkript*. Róbert Jáger v recenzovanom diele nadväzuje na svoju doterajšiu výskumnú činnosť v oblasti využitia historickej lingvistiky na právno-historické účely. Posudzovanú monografiu možno považovať za akési „voľné pokračovanie“ v predchádzajúcom roku publikovanej monografie autorskej dvojice Tomáš Gábriš – Róbert Jáger „Najstaršie právo na Slovensku? Pokus o rekonštrukciu predcyrilometodského normatívneho systému“.

Za predmet svojho výskumu si Róbert Jáger v diele *Nomokánon – právnohistorická analýza a transkript* vybral doposiaľ „pozabudnutý“ zdroj poznania veľkomoravského práva – Nomokánon. Pri analýze jeho zachovanej staroslovienskej jazykovej verzie autor s využitím metód používaných v jeho doterajšej publikačnej činnosti identifikuje termíny, ktoré mohli byť svojou formou, svojím pojmovým obsahom a rozsahom príbuzné termínom používaným miestnym obyvateľstvom žijúcim na území Veľkej Moravy ešte pred príchodom byzantskej misie. Originálnym spôsobom pritom analyzuje najmä termíny používané na označenie jednotiek územnej správy a ich riadenia a termíny použité v procese riešenia sporov. S využitím historickej, právno-historickej a historicko-lingvistickej analýzy sa autor snaží rekonštruovať možný (proto)právny význam termínov domáceho jazykového prostredia a pôvodných veľkomoravských termínov, ktoré autori staroslovienskej verzie Nomokánonu použili pri svojom preklade a adaptácii pôvodného byzantského právneho vzoru.

Monografiu autor rozčlenil na úvod, štyri nosné kapitoly a záver. Prvá kapitola obsahuje stručný sumár všeobecných poznatkov o veľkomoravskom Nomokánone, poukazuje na jeho grécku predlohu a jazykové aspekty prostredia, v ktorom Nomokánon vznikol a vyvíjal sa. V druhej kapitole autor prezentuje názory na časové vymedzenie vzniku veľkomoravského Nomokánona, pričom sa pokúša aspoň všeobecne určiť, kedy tento podľa jeho názoru pravdepodobne mohol vzniknúť. Autor vhodne poukazuje na spoločenské problémy, ktoré Metod (ako autor prekladu Nomokánona) počas svojej misie na Veľkej Morave zažíval. Práve do týchto historických udalostí sa snažil Róbert Jáger „zakomponovať“ predpokladaný moment prekladu Nomokánona, a tým určiť moment jeho vzniku. Odôvodnenie autorovej tézy o predpoklade vzniku prekladu Nomokánona v rozmedzí rokov 873–880 tým, že práve v týchto rokoch bola „spoločenská potreba“ jeho prekladu najvyššia, sa javí ako vysoko pravdepodobná.

V tretej kapitole autor venuje pozornosť problematike pokusu o rekonštrukciu miestnej správy na Veľkej Morave na základe terminológie práva obsiahnutej v Nomokánone. Autor vychádza z predpokladu, že termíny Nomokánona použité na popis riadenia územných jednotiek cirkevnej správy pravdepodobne reflektovali pôvodnejšie termíny dobového jazyka používané na označenie jednotiek miestnej správy na Veľkej Morave. Zároveň sa autor pokúša o identifikáciu územných jednotiek miestnej správy Veľkej Moravy podľa termínov v Nomokánone obsiahnutých a snaží sa vytvoriť predpokladanú hierarchickú štruktúru týchto územných jednotiek („ves“, „grad/mesto“, „oblasť“, „strojenije“, „kraj/zemlja“). Následne s použitím poznatkov dejín práva, histórie a archeológie podáva komplexný pohľad na to, ako územné jednotky miestnej správy daného obdobia mohli byť riadené. Chvályhodné je aj používanie najnovších poznatkov archeológie či nálezov z Bojnej. Zaujímavé sú aj autorom predostreté hypotézy o tom, kde sa mohlo nachádzať „hlavné mesto“ ríše, ako aj úvahy o tom, či takýchto hlavných správnych centier ríše nemohlo byť aj viac.

V štvrtej kapitole autor na základe textu Nomokánona identifikoval termíny sporového procesu. Z týchto následne vybral tie, o ktorých možno predpokladať, že boli špecifické pre veľkomoravské jazykové prostredie, alebo pre toto jazykové prostredie aspoň boli známe a používané. Pri niektorých z týchto termínov sa autor pokúsil im priznať aj obsah prvkov práva, ktoré tieto termíny označovali. V závere kapitoly autor poukázal na to, ako pravdepodobne prebiehal sporový proces na Veľkej Morave. Osobitne zaujímavým je autorova polemika nad tým, či stredoveké „ordály“, ktorých existenciu máme dochovanú z obdobia niekoľkých storočí po Veľkej Morave, mohli existovať už na Veľkej Morave, a akú podobu tieto „božie sudy“ mohli na Veľkej Morave mať.

Poslednú časť, resp. vhodne zakomponovanú prílohu predkladanej práce tvorí transkript Nomokánona zo staroslovienskej cyriliky do latinky. Je nutné konštatovať, že transkript Nomokánona zo staroslovienskej cyriliky do latinky doposiaľ nebol realizovaný (čo spôsobovalo možno aj menší záujem právno-historickej a historickej verejnosti o toto dielo). Prínos posudzovanej monografie spočíva teda aj v tom, že jej autor sprístupnil starosloviensky text Nomokánona aj odborníkom, ktorí cyriliku neovládajú.

Monografiu možno hodnotiť vysoko pozitívne. Obsahuje mnoho nových poznatkov, téz či „postrehov“ o prvkoch práva na Veľkej Morave, najmä pred rokom 863, teda z obdobia, kedy nemáme zachované právne texty v písomnej podobe. Oceniteľný je aj štýl, ktorým je monografia písaná. Hoci autor používa aj jazykovedné metódy vedeckého skúmania, problematika prezentovaná v tejto knihe je zrozumiteľná a pútavo podaná. Z diela takpovediac cítiť hlboký záujem autora o dejiny Veľkej Moravy, ako to mimochodom preukázal vo viacerých výstupoch svojej publikačnej činnosti z posledného obdobia.

Ivana Šošková

doi: 10.14712/2464689X.2018.55